

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ):

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ: كِتَابَ اللَّهِ، وَ
عَثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي، مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا
أَبَدًا، وَأَنْتَهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ.

(صحیح مسلم، ج ۷، ص ۱۲۲، سنن دارمی، ج ۲، ص ۴۳۲، مسند
احمد، ج ۳، ص ۱۴، ۱۷، ۲۶، ۵۹، ج ۴، ص ۳۶۶، ۳۷۱، ج ۵، ص
۱۸۲، مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۰۹، ۱۴۸، ۵۳۳، و....)

Resulullah (s.a.a) şöyle
buyurmaktadır: “Ben sizin aranızda iki
paha biçilmez emanet bırakıyorum: -
Biri- Allah’ın kitabı ve -diğeri- itratım,
Ehl-i Beyt'im. Bu ikisine sımsıkı
sarıldığınız müddetçe asla sapmazsınız.
Bu ikisi Kevser Havuzu'nun başında
bana varıncaya kadar birbirinden
ayrılmazlar.

(Sahih-i Müslim, c.7, s.122; Sünen-i
Daremî, c.2, s.432; Müsned-i Ahmed, c.4, s.14,
17, 26, 59, c.4, s.466, 471, c.5, s.182;
Müstedrek-i Hakim, c.4, s.109, 148, 533 vs...)

ON DÖRT MASUM'UN SİYERİ

İMAM ALİ RIZA (A.S)

ON DÖRT MASUM'UN SİYERİ

İMAM ALİ RIZA (A.S)

HAK YOLUNDA MÜESSESESİ
YAZARLAR KURULU

Çeviri:
Cafer BENDİDERYA

Edit:
İsmail BENDİDERYA

Dünya Ehlibeyt (a.s) Kurultayı

نام کتاب: پیشوای هشتم حضرت امام علی بن
موسی الرضا (ع)
نویسنده: هیأت تحریریه مؤسسه در
راه حق
مترجم: اسماعیل بندی دریا
زبان ترجمه: ترکی استانبولی

ON DÖRT MASUM'UN SİYERİ İMAM ALİ RIZA (A.S)

Yazan: Hak Yolunda Müessesesi Yazarlar Kurulu

Çeviren: Cafer BENDİDERYA

Edit: İsmail BENDİDERYA

Hazırlayan: Kültürel Yardımcılık, Tercüme Bürosu

Dizgi ve Mizanpaj: Derya

Baskı: Leyla

Baskı Sırası: 1. Baskı

Baskı Tarihi: 2007

Yayımlayan: Dünya Ehlibeyt Kurultayı

Tiraj: 3000

ISBN:

Site : www.ahl-ul-bayt.org

e-mail: info@ahl-ul-bayt.org

Baskı Hakları Yayıncıya Aittir

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
DOĞUMU	12
İMAM RIZA'NIN (A.S) İMAMETİ	13
İMAM RIZA'NIN (A.S) AHLÂKİ.....	16
İMAM'IN HİLAFET SİSTEMİNE KARŞI TUTUMU	22
HARUN DÖNEMİ.....	22
EMİN'İN DÖNEMİ	23
MEMUN'UN DÖNEMİ.....	24
İMAM RIZA'NIN VELİAHTLIĞI	26
MEDİNE'DEN MERV'E	31
İMAM RIZA (A.S) NİŞABUR'DA	34
MEMUN'UN ÖNERİSİ	38
İMAM RIZA NEDEN VELİAHTLIĞI KABUL ETTİ?	39
İMAM RIZA'NIN OLUMSUZ TUTUMU	40
VELİAHTLIK MERASİMİ	41
BAYRAM NAMAZI KILDIRMAK	44
TARTIŞMA VE MÜNAZARALAR.....	47
İMAM RIZA'NIN (A.S) ŞEHADETİ	51
İMAM RIZA'DAN VECİZ SÖZLER	55
İMAM RIZA'NIN BAZI SORULARA CEVABI.....	57

ÖNSÖZ

Şüphesiz kültürel savaşta olduğumuz asrımızda etkili tebliğ metotlarından yararlanarak kendi ideallerini yayabilen her mektep bu alanda öncül olup dünya insanlarının düşüncesinde etki bırakacaktır.

İran’da İslam inkılabının zafere ulaşmasından sonra dünyanın gözü bir kez daha İslam dini, Şia kültürü ve Ehl-i Beyt (a.s) mektebine dikilmiştir. Düşmanlar bu fikrî ve maneî gücü ortadan kaldırabilmek, dostlar ve taraftarlar ise inkılabî ve kültürel örneklerden ilham alıp onları izleyebilmek için bu asil ve tarih yaratan kültürün merkezine göz dikmişlerdir.

Dünya Ehl-i Beyt (a.s) Kurultayı Resulullah’ın (s.a.a) Ehl-i Beyt’inin izleyicileri arasında karşılıklı yardımlaşma, fikir alış-veriş, vahdet ve birliğin zaruretinin bilincinde olarak dünya Şiileri ile faal bir ilişki oluşturma amacıyla konferanslar düzenleme, kitap basma, telif eserlerini tercüme etme ve Şia düşüncesi alanında insanları bilgilendirme vasıtasıyla Ehl-i Beyt ve Muhammedî öz İslam kültürünü yaymak için Şia’nın işbilir, büyük ve yaratıcı gücünden ve Caferî mektebi düşünürlerinden yararlanarak bu meydana ayak basmıştır. Rabbimize şükürler olsun ki, büyük rehberimiz Ayetullah Hameneî’nin (Allah sayesinde başımızdan eksik etmesin) özel yönlendirmeleriyle bu hassas ve kültür yaratıcı meydana çok önemli adımlar atılmıştır. Gelecekte bu nurlu ve asil hareketin günden güne hızlanıp büyümesini,

günümüz dünyasının ve Kur’an ve Ehl-i Beyt’in berrak maarifine susayan insanların bu mektebî maneviyatın, irfanî mektebin ve velaî İslam’ın kaynağından daha fazla yararlanmasını ümit ederiz.

Ehl-i Beyt’in (a.s) kültürü sağlam, mantıklı, üslubuna uygun ve doğru bir şekilde sunulması durumunda uyanış, hareket ve maneviyat sancaktarları olan Resulullah’ın Ehl-i Beyt’inin mirasının kalıcı cilvelerini dünya insanlarının gözleri önüne serebileceğine, zuhur asrının eşliğinde Hz. Mehdi’nin (a.f) evrensel hükümetine susamış olan yorgun dünyayı modern cehaletten ve dünyayı sömürenlerin başına buyruk hareketlerinden, ahlak ve insanlığa aykırı kültürlerden kurtarıp hürleştireceğine inanıyoruz.

İşte bu nedenle, bu doğrultuda yazar ve araştırmacıların araştırma eserlerine ve ilmi faaliyetlerine kucak açıyor ve kendimizi bu yüce kültürün yayılma için çaba harcayan yazar ve mütercimlerin hizmetçisi biliyoruz.

* * *

Elinizdeki kitabı hazırlayan “**HAK YOLUNDA MÜESSESESİ YAZARLAR KURULU**”na ve eseri Türkçe’ye kazandıran sayın “**Cafer BENDİDERYA**”ya teşekkür ediyor ve çalışmalarında başarılar diliyoruz.

Yine, bu eserin hazırlanmasında zahmetleri geçen tercüme bürosundaki aziz kardeşlerimiz ve sadık arkadaşlarımıza tüm samimiyetimizle teşekkür ediyor, kültürel cihad meydanında bu küçük adımın mevlamızın rızasını kazanmasını temenni ediyoruz.

**Dünya Ehlibeyt Kurultayı
Kültürel Yardımcılığı**

DOĞUMU

Hicrî 147 yılında zilkade ayının 11'inde Medine'de, İmam Musa b. Cafer'in (a.s) evinde babasından sonra iman, ilim ve imamet sahnesinin tarihini yaratan bir çocuk dünyaya geldi.¹ "Rıza" lakabıyla meşhur olacak olan bu çocuğa "Ali" ismini verdiler.

Değerli annesi Nemce;² akıl, iman, takvada zamanının en seçkin kadınlarından.³

Esasen tertemiz imamlarımızın hepsi en üstün babaların soyundan olup tertemiz, faziletli ve üstün kadınların kucağında büyümüşlerdir.

1- Usul-u Kâfi, c.1, s.486; İ'lamu'l-Vera, s.302; el-İrşad, Şeyh Mufid, s.285; Kamusu'r-Rical, c.11, s.31.

2- Necme Hatun'un diğer ismi de Tuktem'dir.

3- İ'lamu'l-Verâ, s.302.

İMAM RIZA'NIN (A.S) İMAMETİ

İmam Rıza (a.s) hicrî 183 yılında, İmam Musa Kazım (a.s) Harun'un zindanında şahadetinden sonra otuz beş yaşında ilahî imamet makamına ulaşıp ümmetin önderlik sorumluluğunu üzerine aldı.

İmam Rıza (a.s) da diğer Ehlibeyt İmamları (a.s) gibi Resulullah (s.a.a) tarafından imam olarak tayin edilmiş ve babası İmam Musa Kazım (a.s) tarafından tanıtılmıştır.

İmam Musa Kazım (a.s) tutuklanıp zindana atılmadan önce sekizinci imamın ve kendisinden sonra yeryüzünde Allah'ın hüccetinin kim olduğunu belirtmiş, böylece izleyicilerinin ve hak peşinde olanların karanlıkta kalmamalarını, hak ve hakikatten sapmamalarını sağlamıştır.

Mahzumî bu konuda şöyle diyor: İmam Musa b. Cafer (a.s) bizi yanına çağırarak, "**Sizi neden çağırttığımı biliyor musunuz?**" buyurdu.

Biz: "Hayır!" dedik.

İmam (a.s): "**Sizin, (İmam Rıza'ya (a.s) işaret ederek) bu oğlumun benim vasım ve halifem olduğuna tanık olmanızı istedim...**" buyurdu.¹

Yezid b. Salit ise şöyle diyor: Umre yapmak için Mekke'ye gitmiştik; yolda İmam Musa Kazım'la (a.s) karşılaştık; İmam'a, "Burayı tanıyor musunuz?" diye sorduk.

İmam (a.s): "**Evet**" buyurdu; "**Sen de tanıyor musun?**"

Ben: "Evet" dedim; "Babamla birlikte sizinle ve babanız İmam Sadık'la (a.s) burada görüşmüştük; o sırada diğer kardeşleriniz de vardı yanınızda. Babam İmam Sadık'a (a.s) şöyle arz etti: Babam, anam size feda olsun; sizin hepiniz bizim tertemiz imamlarımızsınız; hiç kimse ölümden kaçamaz. Bana bir şey söyleyin ki, sapmamaları için diğerlerine anlatayım.

İmam Sadık (a.s) bunun üzerine şöyle buyurdu:

Ey Ebu İmare! Bunlar benim oğullarımdır; (size işaret ederek) büyükleri ise budur. O, ilim, anlayış ve bağış sahibidir; insanların ihtiyaç duyduğu şeyler hakkında yeterli ilim ve bilgisi var ve yine insanların ihtilaf ettikleri bütün din ve dünya işlerini bilmektedir; güzel ahlaka sahiptir; o, Allah'ın kapılarından bir kapıdır...

Sonra İmam Kazım'a (a.s) şöyle arz ettim: "Babam, anam size feda olsun; siz de babanız gibi bu konuda beni bilgilendirin. (kendinizden sonraki imamı tanıtın)."

İmam (a.s), imametın ilahî bir makam olduğunu ve Allah Teala tarafından seçilmesi gerektiğini açıkladıktan sonra şöyle buyurdu:

Benden sonra imamet Ali b. Ebutalib ve Ali b.

Hüseyin'le aynı ismi taşıyan oğlum Ali'ye geçecek.

O dönemde İslâm toplumuna büyük bir baskı ortamı hâkimdi; işte bu nedenle İmam Kazım (a.s) buyruğunun sonunda Yezid b. Salit'e şöyle diyor:

1- İlamu'l-Vera, s.304.

Ey Yezid! Bu söylediklerim yanında bir emanet olarak kalsın; bunu samimiyetlerine emin olmadığın kimselerin yanında anlatma.

Yezid b. Salit diyor ki: İmam Musa b. Cafer'in (a.s) şahadetinden sonra İmam Rıza'nın (a.s) huzuruna çıktım. Daha ben bir şey söylemeden İmam (a.s): **"Ey Yezid! Bizimle umreye geliyor musun?"** buyurdu.

Ben: "Babam, anam size feda olsun! Siz bilirsiniz; fakat yol harçlığım yok." dedim.

İmam (a.s): **"Yol masraflarını ben karşılayacağım."** buyurdu.

Böylece İmam (a.s) ile birlikte Mekke'ye doğru hareket ettik ve İmam Sadık ve İmam Kazım'la (a.s) buluştüğümüz yere vardık. Orada İmam Musa b. Cafer'le (a.s) görüşmemizi ve ondan duyduklarımı anlattım kendisine.¹

İMAM RIZA'NIN (A.S) AHLÂKI

Tertemiz kılınan İmamlarımız halk arasında ve halkla birlikte yaşıyor, hal ve hareketleriyle halka yaşam, temizlik ve fazilet dersi veriyorlardı. Onlar diğerleri için olgu ve örnektiler. Sahip oldukları yüce imamet makamı, onları diğer insanlardan ayırmasına, yeryüzünde Allah'ın seçkin kulları ve hüccetleri olmalarını sağlamaktadır. Buna rağmen, toplumda kendilerine bir ayrıcalık tanımaz, halktan ayırmaz, dokunulmazlık, zorba ve zalim kişiler gibi kendileri için bir özel alan oluşturmaz, hiçbir zaman halkı küçük görmez ve köleliğe sürüklemezlerdi.

İbrahim b. Abbas şöyle diyor:

Hiçbir zaman İmam Rıza'nın (a.s) konuşurken birine haksızlık ettiğini, sözünü kestiğini görmedim. İhtiyacını giderebileceği hiçbir fakiri boş çevirmedi; başkalarının yanında ayaklarını uzatmazdı, hizmetçilerinden hiç birine kötü söz söylemezdi. Kahkahayla gülmez, sadece tebessüm ederdi. Yemek için sofraya açılınca tüm ev halkını, hatta kapıcı ve seyisi de kendi sofrasına oturtur, birlikte yemek yerlerdi. Gecenin büyük bir kısmını uyanık geçirir ve çok az uyurdu. Bazı geceler uyanık kalır, ibadetle sabahlardı. Çok oruç tutar, özellikle her ayın üç

1- İlamu'l-Vera, s.305; Usul-u Kâfi, c.1, s.316.

gününün orucunu hiç kaçırmazdı.¹ Çok hayır işler, gizlice infak ederdi; daha çok gecenin karanlığında fakirlere gizli olarak yardım ederdi.²

Muhammed b. Ebî İbad şöyle diyor:

İmam (a.s) yazın hasırda ve kışın da kilimde otururdu. -Evde giydiği- elbisesi kaba ve sertti; fakat umumî toplantılara katıldığı zaman -normal ve güzel elbiseler giyer- süslenirdi.³

Bir akşam İmam'ın (a.s) misafiri vardı; konuşma sırasında lambada bir sorun oldu; İmam'ın (a.s) misafiri lambanın sorununu gidermek için elini uzattıysa da İmam (a.s) bırakmadı ve bu işi kendisi yaparak şöyle buyurdu: **"Biz misafirlerimizi çalıştırmayız."**⁴

Bir defasında İmam'ı (a.s) tanımayan bir kişi hamamda İmam'dan (a.s) kendisini keselemesini istedi; İmam (a.s) kabul ederek adamı keselemeye başladı. Orada olan diğer kişiler İmam'ı (a.s) adama tanıınca, adam mahcup olup özür diledi; fakat İmam (a.s) onun özür dilemesini önemsemeyen keselemeye devam ediyor ve **"Önemi yok"** diyerek adama teselli veriyordu.⁵

Adamın biri İmam'a (a.s): "Vallahi babalarının fazilet ve üstünlüğü bakımından yeryüzünde hiç kimse size ulaşamaz." diye arz etti.

1- Galiba maksat her ayın ilk ve son perşembesi ile orta çarşambasıdır. Ehlibeyt İmamları (a.s): **"Ramazan ayı dışında, her ayın bu üç gününde oruç tutan kimse bütün yıl boyunca oruç tutmuş gibi olur."** buyurmuşlardır.

2- İ'lamu'l-Verâ, s.314.

3- İ'lamu'l-Verâ, s.315.

4- Usul-u Kâfi, c.6, s.283.

5- Menakıb, c.4, s.362.

İmam (a.s): **"Onlara üstünlük kazandıran takva ve onları saygı'n kılan şey ise Allah'a itaatleridir."** buyurdu.¹

Belh ahalisinden bir kişi şöyle diyor: Horasan yolculuğunda İmam Rıza (a.s) ile birlikteydim. İmam (a.s) bir gün sofrasını açarak kendisiyle birlikte yemek yemeleri için bütün hizmetçileri, köleleri, zencileri sofrasına oturtmuştu.

Ben İmam'a (a.s): "Sana feda olayım! Bunların başka sofrada oturmaları daha uygun olmaz mı?" diye arz ettim. Fakat İmam (a.s): **"Sus; herkesin Allah'ı bir, anne ve babası birdir; mükâfat ise amellerledir."** buyurdu.²

İmam'ın hizmetçisi Yasir şöyle diyor:

İmam Rıza (a.s) bize: **"Yemek yediğiniz bir sırada sizin başınızın üzerinde dursam bile -sizinle bir işim olsa- yemeğiniz bitinceye kadar kalkmayın."** buyurmuştu. İşte bu nedenle çoğu zaman İmam (a.s) bizi çağırdığında, "Yemek yiyorlar." dendiğinde, İmam (a.s) da: **"Bırakın yemeklerini bitirsinler."** buyururdu.³

Bir defasında yabancı biri İmam'ın (a.s) huzuruna çıkarak selam verdi ve şöyle dedi: "Ben sizin, babalarınız ve dedelerinizin dostlarındım; hac yolculuğundan döndüm; yol harçlığım tükendi. Mümkünse memleketime gidebilmem için bana bir miktar para verin; memleketime ulaşınca sizden taraf fakirlere o miktarda sadaka veririm. Ben fakir biri değilim, ancak yolculukta muhtaç duruma düştüm."

1- Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.174.

2- Usul-u Kâfi, c.8, s.330.

3- Usul-u Kâfi, c.6, s.298.

İmam (a.s) yerinden kalkıp bir odaya giderek iki yüz dinar getirdi; elini kapının üzerinden o adama doğru uzatarak ona hitaben şöyle buyurdu:

Bu iki yüz dinarı al, kendine yol harçlığı yap ve onunla teberrük edin; bu parayı benden taraf fakirlere sadaka vermen de gerekmez.

Adam dinarı alarak gittikten sonra İmam (a.s) o odadan dışarı çıkarak gelip yerinde oturdu. Oradakiler, "Neden dinarları verirken adamın sizi görmesini istemediniz?" diye soruduklarında İmam (a.s), "**Onun yüzünde beliren isteme mahcubiyetini görmemek için...**" buyurdu.¹

Masum Ehlibeyt İmamları (a.s) izleyicilerini terbiye ve onlara kılavuzluk etme konusunda sadece sözle yetinmiyor, onların amel ve hareketlerine de ciddi bir şekilde dikkat ediyor, yaşamlarındaki hatalarını onlara hatırlatıyorlar; böylece hem onların doğru yola gelmelerini ve hem de gelecekte diğer insanların ders almalarını sağlıyorlardı.

İmam Rıza'nın (a.s) ashabından olan Süleyman Caferî şöyle diyor:

Bazı işler için İmam'ın (a.s) huzurundaydık. İşimiz bittikten sonra İmam'ın (a.s) huzurundan ayrılıp gitmek isteyince İmam (a.s): "**Bu gece bizde kalın.**" buyurdu. Biz de İmam'la (a.s) birlikte evine gittik. Akşamdı; İmam'ın (a.s) hizmetçileri duvar örüyorlardı. İmam onların arasındaki bir yabancıyı görünce: "**Bu kimdir?**" diye sordu.

Hizmetçiler: "Bize yardım etmek için gelmiş; işi karşılığında ona bir ücret vereceğiz." dediler.

İmam (a.s): "**Ücretini belirttiniz mi?**" diye sordu.

Hizmetçiler: "Hayır" dediler, "Ne versek kabul edecek."

1- Menakıb, c.4, s.360.

Bu söz üzerine İmam (a.s) öfkelenildi. Ben İmam'a (a.s): "Sana feda olayım, kendinizi üzme." diye arz ettim.

İmam (a.s) şöyle buyurdu:

Ben defalarca bunlara birinin ücretini belirlemeden, aranızda anlaşmadan getirip çalıştırmayın, dedim. Anlaşma yapmadan ve ücreti belirtilmeden çalışan bir kişiye ücretinin üç misli fazla da verseniz yine az verdiğinizi düşünecek; fakat anlaştıktan sonra anlaştığımız miktarı verirseniz anlaşmaya uyduğunuz için sevinir; bu durumda belirttiğiniz miktardan biraz fazla verecek olursanız az bile olsa fazla verdiğinizi düşünür ve teşekkür eder.¹

İmam Rıza'nın (a.s) ashabının ileri gelenlerinden olan Ahmed b. Muhammed b. Ebi Nasr el-Bezenti şöyle nakleder:

İmam'ın (a.s) ashabından üç kişiyle birlikte huzuruna çıkıp bir süre yanında oturduk; dönmek istediğimiz zaman İmam (a.s) bana, "**Ey Ahmed! Sen otur.**" buyurdu.

Yanımdaki adamlar gittiler; ben İmam'ın (a.s) huzurunda kaldım. İmam'a (a.s) bir takım sorular sordum o da cevap verdi. Böylece gecenin bir bölümü geçti. Kalkıp gitmek isteyince İmam (a.s): "**Gidiyor musun, yoksa bizim yanımızda kalacak mısın?**" buyurdu.

Ben: "Siz nasıl buyursanız öyle yapacağım; kal dersanız kalırım, git dersanız kalkıp giderim." dedim.

İmam (a.s), bir çarşafa işaret ederek: "**Kal, bu da yatağın.**" diye buyurdular.

Sonra da kalkarak kendi odasına gitti. Ben sevincimden secdeye kapanarak şöyle dedim: "Allah'ın hücceti ve

1- Usul-u Kâfi, c.5, s.288.

peygamberlerin ilimlerinin mirasçısı huzuruna vardığımız birkaç kişi içinden bana bu kadar ilgi gösterdi; bundan dolayı Allah'a şükürler olsun."

Daha secdeden kalkmadan İmam'ın (a.s) benim bulunduğum odaya döndüğünü fark ederek ayağa kalktım. İmam (a.s) benim elimi sıkarak şöyle buyurdu:

Ey Ahmed! Emirü'l-Müminin Ali (a.s) -özel ashabından olan- Sa'saa b. Suhan'ın ziyaretine gitti; gitmek için ayağa kalkınca şöyle buyurdu: 'Ey Sa'saa! Senin ziyaretine geldiğim için kardeşlerine karşı övünme -seni ziyaret etmem onlara karşı üstünlük taslamana neden olmasın- Allah'tan kork ve takvalı ol. Allah için mütevazı ve alçakgönüllü ol; böyle yapacak olursan Allah seni yükseltecektir.'¹

İmam (a.s) bu hareket ve buyruğuyla hiçbir şeyin kendini yetiştirme, nefsini eğitme ve Salih amelin yerini dolduramayacağını ve hiçbir özellikle kibirlenmemek gerektiğini, hatta İmam'a (a.s) yakınlık ve lütuf ve inayeti bile başkalarına karşı övünme, gururlanma ve üstünlük taslama vesilesi olmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

İMAM'IN HİLAFET SİSTEMİNE KARŞI TUTUMU

İmam Ali b. Musa er-Rıza'nın (a.s) imameti Harun Reşid ve onun iki oğlu Emin ve Memun'un hilafeti dönemine rastlamaktadır. Bunun on yılı Harun'un hilafetinin sonlarında, beş yıl Emin'in hilafetinde ve beş yıl da Memun'un hilafeti dönemindedir.

Harun Dönemi

İmam Rıza (a.s) İmam Kazım'ın (a.s) şahadetinden sonra imamet ve davetini açıkça ilan etmiş ve korkmadan ümmete önderlik etmiştir. Harun'un döneminde toplumun siyasi ortamı öyle bozuktur ki İmam'ın (a.s) en samimi bazı ashabı bile onun bu açıklık ve korkusuzluğundan dolayı ona bir zarar gelmesinden endişe ediyorlardı.

Safvan bin Yahya şöyle diyor:

İmam Rıza (a.s) babasının şahadetinden sonra öyle şeyler buyurdu ki, biz canının tehlikeye girmesinden endişelenerek, "Çok önemli bir konuyu açığa vurdunuz; biz bu tağutun -Harun- size bir zarar vermesinden korkuyoruz." dedik.

Fakat İmam (a.s): **"İstediği kadar uğraşsın; bana bir zarar veremez."** buyurdu."¹

Muhammed b. Sinan şöyle diyor:

1- Mu'cemu'r-Ricali'l-Hadis, c.2, s.237, s.588.

1- Usul-u Kâfi, c.1, s.487.

Harun'un hilafeti döneminde İmam Rıza'ya (a.s): "Harun'un kılıcından kan damladığı halde siz herkese bu işinizi -imametinizi- ilan edip babanızın yerine oturdunuz!" diye arz ettim.

İmam (a.s) şöyle buyurdu:

Beni bu konuda pervasızlaştıran Resulullah'tır (s.a.a); "Ebu Cehil başımdan bir kıl dahi koparabilirse; ben peygamber değilim!" buyurmuştur; ben de, Harun başımdan bir kıl koparabilirse imam değilim diyorum.¹

Nihayet İmam'ın (a.s) buyurduğu gibi de oldu. Çünkü Harun hiç bir zaman İmam'a (a.s) zarar verme fırsatını bulamadı. İran'ın doğusunda karışıklıklar meydana gelince bizzat ordusuyla birlikte Horasan'a gitmek zorunda kaldı ve yolda hastalanarak hicrî 193 yılında Tus'ta öldü ve böylece İslâm ve Müslümanlar onun şerrinden ve alçak varlığından kurtuldular.

Emin'in Dönemi

Harun'dan sonra hilafet konusunda Emin ile Memun arasında büyük bir ihtilaf çıktı. Harun kendisinden sonra Emin'i halife olarak tayin etmiş, ondan sonra da Memun'un halife olacağına ve yine Emin'in hilafeti döneminde Horasan eyaleti yönetiminin tamamen Memun'un elinde olacağına dair ondan taahhüt almıştı. Fakat Emin hicrî 194 yılında kardeşi Memun'u veliahtlıktan azlederek yerine oğlu Musa'yı veliaht tayin etti.² Nihayet Emin'le Memun arasında

çıkan kanlı çarpışmalardan sonra Emin hicrî 194 yılında öldürüldü ve hilafete Memun geçti.

İmam Rıza (a.s) bu süre içerisinde hilafet sarayının çatışmalarından ve birbirleriyle uğraşmalarından yararlanarak rahat bir şekilde izleyicilerini bilinçlendirip onların eğitim ve öğretimiyle ilgilendi.

Memun'un Dönemi

Memun, Abbasi halifelerinin en bilgini ve en kurnazı idi. Eğitim görmüştü; fıkıh ve diğer ilimler hakkında bilgisi sahibiydi. Hatta âlimlerle tartışmaya girer, münazara ederdi. Elbette zamanın ilimlerinden haberdar olması, insanlık dışı siyasetlerini daha ileri götürmesine sebep olmuştu onun. Dine ve İslâm'a bağlı bir kişi değildi asla; ayyaşlık, fık-u fücür ve diğer çirkin amellerde önceki halifelerden eksik kalır bir yanı yoktu. Geçmiş halifelerden onu ayıran tek fark fazla ihtiyatlı davranması, gösteriş ve riyakârlıkla da halkı daha fazla aldatmasıydı. Hükümetinin temellerini sağlamlaştırmak için fakihlerle de oturur kalkar, dinî konular üzerinde bahsederdi.

Memun'un, Kadı Yahya b. Eksem gibi zalim, rezil ve iğrenç bir kişi ile samimi olması, oturup kalkması, onun ne denli dinsiz, fasık, rezil biri olduğunun en güzel kanıtıdır. Yahya b. Eksem toplumda kalemin yazmaktan bile utandığı çirkin amelleri işlemekle meşhurdur. Memun'un kurmuş olduğu samimiyet öyle bir hadde ulaştı ki, bu adam onun "cami, hamam ve gülistan arkadaşları" arasına girmişti. Bundan daha kötüsü ise onu İslâm ümmetinin "baş

1- Usul-u Kâfi, c.8, s.257.

2- Tarih-i İbn-i Esir, c.6, s.227.

kadılığı"na atayıp devlet işlerinde de onunla meşveret etmesi ve görüş alış-verişinde bulunmasıydı!¹

Memun döneminde ilim ve bilgi görünüşte yayılıyor ve ulema hilafet merkezine davet ediliyordu; Memun'un ulema ve bilginleri teşvik etmesi, ilim sahiplerinin ona doğru yönelmesine neden oluyordu. Ders, sohbet ve tartışma toplantıları düzenleniyordu. Zira o dönemde ilmi müzakereler canlı bir pazara sahipti.

Ayrıca Memun bazı işlerle İmam (a.s) ve taraftarlarına kendini şirin gösterip sevdirmeye çalışıyordu. Örneğin Hz. Ali'nin (a.s) Resulullah'ın (s.a.a) halifesi olmaya diğerlerinden daha, layık olduğunu söyler; Muaviye'ye açıkça lanet ederdi. Hz. Fatıma'dan (s.a) gasp edilen Fedek arazisini Alevîler'e (Hz. Ali'nin soyundan gelenlere) iade etmiş ve zahirde Alevîlere eğilim ve sevgi göstermekteydi.²

Esasen Memun, Harun'un davranış ve cinayetlerinin halk üzerindeki olumsuz ve kötü etkisini dikkate alarak hilafet merkebine binebilmek ve orada kalabilmek için öncelikle halkı razı etmek, inkılâp ve ayaklanma etkenlerini yok etmek istiyordu. İşte bu nedenle, mevcut durum, onun eksiklik ve hoşnutsuzlukları giderip işleri düzeltmeye çalıştığını ve diğer halifelerle farklılık arz ettiğini göstermesi gerekiyordu.

1- bk. Memun'un hilafeti ve Yahya b. Eksem'in tarihini anlatan tarih kitapları; Murucu'z-Zeheb, Mes'udî ve Tarih-u İbn Hallikan kitaplarını bunlardan sayabiliriz.

2- el-İmam Rıza, Muhammed Cevad Fazlullah, s.91; Suyutî'nin Tarih-i Hulefa'sından naklen, s.284-308.

İMAM RIZA'NIN VELİAHTLIĞI

Memun, kardeşi Emin'i ortadan kaldırıp hilafet makamına kurulduktan sonra kendini bir takım hassas şartların içinde buldu; çünkü özellikle Abbasîler'in hükümet merkezi olan Bağdat'ta, Emin'in hilafetini isteyen ve Memun'un Merv'deki hükümetini kendi çıkarlarına uygun görmeyen Abbasîlerin taraftarları arasındaki konumu şiddetli bir şekilde sarsılmıştı.

Diğer taraftan da Alevîlerin ayaklanması onun hükümeti için ciddi bir tehdit sayılıyordu; çünkü hicrî 199 yılında, halk arasında sevilen ve saygın Alevîlerden olan Muhammed b. İbrahim Tabataba, Ebu Seraya'nın yardımıyla kıyam etmiş, bir grup Alevî de Irak ve Hicaz'da kıyam etmiş.

Alevîler Memun ile Emin arasında çıkan savaş nedeniyle bozulan düzenden ve oluşan zaaftan yararlanıp bazı şehirleri ele geçirmişlerdi. Kûfe'den Yemen'e kadar hemen her taraf karıştı. Memun büyük çabalarla ancak bu ayaklanmaları bastırabildi.¹

Öte yandan İranlılar da Alevîler'in yardımına koşabilirlerdi; çünkü İranlılar hilafetin şer'i açıdan Emirü'l-Müminin Ali'nin (a.s) hakkı olduğuna inanıyorlardı. İlk başta Abbasîler de Emevî saltanatını yıkmak için İranlıların

1- bk. Mekatilu't-Talibiyyin; Ebu'l-Ferec İsfahanî ve Tetimmetu'l-Munteha ve diğer tarih kitapları.

Resulullah'ın (s.a.a) Ehlibeyt'i ve Ali oğullarına besledikleri bu sevgilerinden yararlandılar.

Kurnaz ve hilekâr bir kişi olan Memun hilafet veya veliahtlık makamını İmam Rıza (a.s) gibi birine bırakarak hükümetinin sarsılan temellerini sağlamlaştırmayı planladı; o, bu hareketle Alevîlerin gönlünü alarak kıyımlarını yatıştırmayı ve İranlılara da kendi hilafetini kabul etmeyi tasarlıyordu.

Hilafet veya veliahtlık makamının İmam Rıza'ya (a.s) bırakılması siyasi bir taktik olduğu açıkça ortadadır. Yoksa hükümet için kendi kardeşini öldüren, özel hayatında hiçbir fisk-u fücordan çekinmeyen bir kişinin ansızın dönüş yaparak hilafet ve saltanatı bırakması düşünülemez; Memun'un bu hilesinin en açık delili ise İmam'ın (a.s) ondan bunu kabul etmeyiştir. Çünkü eğer Memun söz ve davranışlarında samimi olsaydı İmam (a.s), kendisinden başka hiç kimsenin layık olmadığı hilafet makamına geçmekten çekinmezdi.

Tarih sayfalarındaki diğer tanıklar da Memun'un kötü niyetini apaçık bir şekilde ortaya koymaktadır; bunlardan bir kaçına örnek olarak değinelim:

1- Memun, bütün işleri göz altında tutup kendine raporlaması için İmam Rıza'nın başına bir casus dikmişti. Bu da Memun'un İmam'a (a.s) karşı düşmanlığını, imansızlığını ve kötü niyetini ortaya koymaktadır. Rivayetlerde şöyle geçiyor:

Hişam b. İbrahim er-Raşidi, İmam Rıza'nın (a.s) en yakın adamlarındandı ve İmam'ın (a.s) işleri onun elinde dönüyordu; fakat İmam'ı (a.s) Merv'e getirdikleri zaman, Hişam, Memun'un veziri Fazl b. Sehl Zu'r-Riyaseteyn'le bağlantıya geçti. Böylece hiçbir şeyi gizlemeyip her şeyi

onlara haber veriyordu. Memun onu İmam'ın genel ilişkiler sorumlusu yaptı.

Hişam sadece kendi istediği kişileri İmam'ın (a.s) yanına sokuyordu; İmam'a (a.s) baskı yapıp sıkıntıda bırakıyordu. İmam'ın (a.s) dost ve izleyicileri kendisini ziyaret edemiyorlardı. Hişam, İmam'ın (a.s) evinde konuştuğu her şeyi Memun ve Fazl b. Sehl'e rapor ediyordu.¹

2- Eba Selt, Memun'un İmam Rıza'ya (a.s) karşı düşmanlığıyla ilgili olarak şöyle diyor: "İmam Rıza (a.s) bilginlerle müzakere edip onlara üstünlük sağlayınca halk, 'Vallahi hilafete Memun'dan daha layıktır o.' demeye başladılar. Casuslar da bu konuşmaları Memun'a iletiyorlardı."²

3- Cafer b. Muhammed İbn Eş'as, İmam'ı (a.s) Horasan'da Memun'un yanında olduğu dönemde mektuplarının başka birinin eline geçmemesi için İmam'a (a.s) onları okuduktan sonra yakmasını söyledi. İmam (a.s) da onun için rahat olması için, "Mektuplarını okuduktan sonra yakıyorum." buyurdu.³

4- İmam Rıza (a.s) görünüşte Memun'un yanında ve veliaht olduğu dönemlerde Ahmed b. Muhammed el-Bezenti'ye şöyle cevap yazmıştı:

...Benimle görüşmek için izin istemişsin; şunu bil ki, benim yanıma gelmek zordur; bunlar şimdi benim

1- Hayat-u İmami'r-Rıza (a.s), Cafer Murtaza Hüseyinî, s.213-214; Biharu'l-Envar, c.49; s.139; Müsned-i İmami'r-Rıza (a.s), c.1, s.77-78; Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.153.

2- Hayat-u İmami'r-Rıza (a.s), s.214; Biharu'l-Envar, c.49, s.390; Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.239.

3- Hayat-u İmami'r-Rıza (a.s), s.214; Keşfu'l-Gumme, c.3, s.92; Müsned-i İmami'r-Rıza, c.1, s.178; Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.219.

için işleri sıkı tutuyorlar ve şimdilik gelmen imkânsızdır; ancak yakında görüşme imkânı bulacaksınız inşallah.¹

5- Hepsinden daha açığı, Memun'un kendisi bazen bazı yakınlarının yanında İmam Rıza (a.s) hakkındaki gerçek hedeflerini itiraf edip kötü niyetini açıkça dile getirmiştir.

Memun, saray adamlarından olan Hamid b. Mehran'a ve veliahtlığı İmam Rıza'ya (a.s) bırakması nedeniyle kendisini kınayan Abbasîlerden bir gruba şöyle cevap verdi:

Bu adam bizden gizli ve uzaktaydı; halkı kendisine davet ediyordu. Biz ise, davetini lehimize çevirmesini, saltanatımızı ve hilafetimizi tanımamızı istedik. Ona gönül verenlerin iddia ettiği gibi olmadığını, bu işin (hilafetin) onun değil, bize has olduğunu anlaması için kendimize veliaht etmek istedik. Onu kendi haline bırakacak olursak, halkı bize karşı bastıramayacağımız bir şekilde ayaklandırmasından, karşısında duramayacağımız bir durum oluşturmamasından endişelendiriyorduk.²

Dolayısıyla, Memun hilafet veya veliahtlığı İmam Rıza'ya (a.s) iyi niyetle bırakmamış, bu siyasî oyunda başka hedefler gütmüştü. O, bir taraftan İmam'ı (a.s) kendine uydurup, onun takva ve kutsallığını gölgelemek, değerini düşürmek istiyordu. Diğer taraftan İmam (a.s), hilafet veya veliahtlığı Memun'un istediği şekilde kabul edecek olsaydı Memun'un lehine sonuçlanacaktı. Çünkü eğer İmam (a.s)

1- Hayat-u İmami'r-Rıza (a.s), s.215; Rical-i Mamakanî, c.1, s.97 ve Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.212.

2- Hayat-u İmami'r-Rıza (a.s), s.364; Şerh-u Meymeh-i İbn Feras, s.196; Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.170; Biharul-Envar, c.49, s.183; Müsned-i İmam Rıza, s.2, s.96.

hilafeti kabul edecek olsaydı Memun kendisinin veliaht olmasını şart koşarak hükümet ve hilafetini meşrulaştıracak ve sonra da gizlice ve hileyle İmam'ı (a.s) ortadan kaldıracaktı. İmam Rıza (a.s) veliahtlığı da kabul edecek olsaydı yine Memun'un hükümeti onaylanarak hayatını sürdürecekti.

Ancak İmam (a.s) gerçekte üçüncü yolu seçti; zorla veliahtlığı seçmesine rağmen kendine has bir metotla öyle bir şekilde hareket etti ki, Memun kafasında tasarladığı İmam'a (a.s) yaklaşmak ve kendi hükümetini meşrulaştırmak yönündeki hedeflerine ulaşamadı ve böylece hükümetinin tağut düzeni olduğu herkes tarafından anlaşılmış oldu.

MEDİNE'DEN MERV'E

Dediğimiz gibi, Memun siyasi amaçlarına ulaşmak ve sürekli aralarında birçok yiğit, bilgili ve takvalı kişiler bulunan, toplumun ve özellikle İranlıların eğilim gösterdiği Alevilerin gönlünü kazanmak, ayrıca kendini Alevî ve İmam Rıza'yı sevenlerden göstermek için İmam Rıza'yı (a.s) Merv'e getirme kararı aldı. Memun bu rolü öyle sinsice oynuyordu ki, buna bazı temiz ve saf Şiiler bile aldanıyordu. İşte bu yüzden İmam Rıza (a.s), Memun'un bu gösteriş ve riyakârlığından etkilenebilecek bazı yarenlerine şöyle buyurdu:

Onun sözlerine aldanmayın; Allah'a and olsun ki, beni Memun öldürecektir; fakat ben vakti gelinceye kadar sabretmek zorundayım.¹

Memun, İmam Rıza'yı (a.s) kendine veliaht yapmak için hicrî 200 yılında Medine'den Merv'e getirmelerini emretti.²

Memun'un özel elçisi Recâ b. Ebi Dahhak şöyle diyor:

Memun beni Medine'ye gidip Ali b. Musa Rıza'yı (a.s) Merv'e getirmekle görevlendirdi. Bana gece gündüz onu göz önünde bulundurmamı ve bu işi başkasına bırakmamamı emretti. Ben, Memun'un emri gereğince Medine'den Merv'e kadar yol boyunca ondan ayrılmadım; Allah'a and olsun Allah katında

ondan daha takvalı, ondan daha çok Allah'tan korkan ve ondan fazla Allah'ı zikreden birini görmedim.¹ Medine'den Merv'e kadar hangi şehre girdiysek, şehrin halkı huzuruna gelerek dinî sorular soruyor ve o da doyurucu cevaplar veriyordu, onlara değerli babaları kanalıyla Resulullah'a (s.a.a) ulaşan rivayet zincirleriyle birçok hadis aktarıyordu.²

Ebu Haşim Caferî şöyle diyor:

Recâ b. Ebu Dahhak İmam'ı (a.s) Ahvaz güzergâhından Merv'e götürüyordu. İmam'ın (a.s) geldiğini öğrenince Ahvaz'a gelerek huzuruna çıkıp kendimi tanıttım. Bu, onu ilk görüşümdü. Yaz mevsiminin en sıcak dönemi idi; İmam (a.s) da hastaydı; bana: **"Benim için bir tabip getir."** buyurdu.

Tabibi getirdiğim zaman İmam (a.s) ona bir bitkiyi tavsif etti; tabip: "Sizden başka bu bitkiyi tanıyan hiç kimseyi tanımıyorum; bu bitki hakkında bu bilgiyi nereden aldınız? Bu bitki bu mevsimde ve buralarda bulunmaz." dedi.

İmam (a.s): **"Öyleyse şeker kamışı getirin."** buyurdu.

Tabip: "Şeker kamışını bulmak şu bahsettiğiniz bitkiyi bulmaktan daha zordur; bu mevsimde şeker kamışı bulmak imkânsızdır." dedi.

İmam (a.s): **"Her iki bitki de bu mevsimde sizin bölgenizde vardır."** buyurdu. Ardından Ebu Haşim'e işaret ederek şöyle dedi:

Bununla göle doğru gidin; gölü geçtikten sonra büyük bir harmanla karşılaşacaksınız. O semte doğru

1- Biharul-Envar, c.49, s.189.

2- Usul-u Kâfi, c.1, s.498 ve Muntehe'l-Amal.

1- Biharul-Envar, c.49, s.91; Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.178.

2- Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.181 182.

hareket edin; orada bir zenciyle karşılaşacaksınız; o adamdan şeker kamışıyla, bitkinin yerini sorun.

İmam'ın (a.s) buyurduğu yere giderek şeker kamışı bulup getirdik; İmam (a.s) bunun üzerine Allah'a şükretti.

Tabip: "Bu adam kimdir?" diye sordu bana.

Ben: "Peygamberlerin efendisinin (Hz. Muhammed'in) oğludur." dedim.

Tabip: "Peki peygamberlerin ilim ve esrarını biliyor mu?" diye sordu.

Ben: "Evet" dedim; "Ondan böyle şeyler gördüm; fakat o peygamber değildir."

Tabip: "Peki peygamberin vasisi midir?" dedi.

Ben de: "Evet, Peygamber'in vasilerinden biridir." dedim.

Bu olay Recâ b. Dehhak'a ulaşınca kendi arkadaşlarına: "İmam burada kalacak olursa halk ona yönelecektir." dedi ve bu yüzden hemen hareket ederek İmam'ı Ahvaz'dan uzaklaştırdı.¹

1- Biharu'l-Envar, c.49, s.118.

İMAM RIZA (A.S) NİŞABUR'DA

İmam Rıza'nın (a.s), Nişabur'da dedesinin evine konuk olduğu kadın şöyle diyor:

İmam Rıza (a.s) Nişabur'a geldi ve Laşaba diye bilinen batı mahallesinde dedem Pesende'nin evine konuk oldu. Dedeme "Pesende" denilmesinin nedeni İmam Rıza'nın (a.s) onu beğenerek evine gelmesidir. İmam (a.s) bahçemize mübarek elleriyle bir badem fidanı dikti; İmam'ın (a.s) bereketiyle bu fidan bir yıl içerisinde olgunlaşıp meyve verdi. Halk bu ağacın bademinden şifa diliyor ve bu ağacın bademinden şifa amacıyla yiyen her hasta iyileşiyordu.¹

İmam Rıza'nın (a.s) yakın yarenlerinden olan Eba Selt el-Herevî şöyle diyor:

İmam Ali b. Musa er-Rıza (a.s) ile birlikteydim. Kül renginde bir katırın üzerinde Nişabur'dan ayrılıp gitmek isteyince, Muhammed b. Rafi, Ahmed b. Hars, Yahya b. Yahya, İshak b. Raviye ve bir grup ulema etrafını sardılar. İmam'ın (a.s) katırının yularını tutarak: "Tertemiz babalarının hürmetine bize babanızdan duyduğunuz bir hadis söyleyin." dediler.

İmam Rıza (a.s) tahtırevandan başını dışarı çıkararak şöyle buyurdu:

1- Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.131.

Allah'ın salih kulu babam Musa b. Cafer, babası Cafer b. Muhammed Sadık'tan, Peygamberlerin ilimlerini yaran babası Muhammed b. Ali'den, babası Ali b. Hüseyin Zeynelabidin'den, babası cennet gençlerinin efendisi Hüseyin'den, babası Ali b. Ebutalib'den, Resulullah'tan, Cebrail'den, Allah Tebarek ve Teala'dan bana şöyle nakletti: **"Gerçekten ben Allah'ım; Benden başka ilah yoktur. O halde bana ibadet edin. Sizden kim samimi olarak 'Allah'tan başka ilah yoktur.' diye şahadet ederse benim sağlam kaleme girer ve kim de benim sağlam kaleme girerse azabımdan emin olur."**¹

Başka bir rivayette o topluluğun içerisinde bulunan İshak b. Raheveyhi'den şöyle nakledilmektedir:

İmam (a.s), Allah Teala, **"Allah'tan başka ilah yoktur, sözü benim sağlam kalemdir; kim benim sağlam kaleme girerse azabımdan kurtulur."** buyurdu; dedikten sonra merkebiyle biraz ilerledi ve sonra bize dönerek şöyle buyurdu: **"Ancak bunun bir takım şartları vardır ve bu şartlardan biri benim."**² Yani azaptan güvende olmaya neden olan Allah'ın birliğine inanmanın bir takım şartları vardır ve Ehlibeyt İmamlarının (a.s) imamet ve velayetlerini kabul etmek bu şartlardan biridir.

Diğer tarih kitaplarında şöyle nakledilmiştir:

İmam Rıza (a.s) bu hadisi buyurduğu zaman, Nişabur halkı (Nişabur, o dönemde Horasan'ın büyük şehirlerinden birisiydi. Çok kalabalık ve bayındır bir yerdi; bu şehir daha sonra Moğolların saldırısında yerle bir edildi.) İmam'ı (a.s)

1- Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.132 133.

2- Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.134.

görme şevkiyle toplanmış ve çok kalabalık olmuşlardı. Feryat ve ağlamalarından dolayı ta öğlene kadar hadis söyleme imkânı olmadı. Halkın önde gelenleri ve kadılar: "Ey insanlar! Dinleyin; Ehlibeyti inciterek Resulullah'ı (s.a.a) incitmeyin; susun..." diyorlardı.

Sonunda İmam Rıza (a.s) halkın iştiağı arasında hadis buyurdular ve yirmi dört bin kişi İmam'ın (a.s) sözlerini yazmaya koyuldu.¹

Herevî şöyle diyor:

İmam Rıza (a.s) Nişabur'dan çıktı ve Sorh köyünde² kendisine, "Öğle oldu; namaz kılmayacak mısınız?" diye sordular.

İmam (a.s) merkebinden aşağı inip su istedi. Ama bizim yanımda su yoktu. İmam (a.s) mübarek eliyle yeri eşti ve oradan bir su kaynamaya başladı. O sudan İmam (a.s) ve beraberindeki herkes abdest aldı. Bu suyun çıktığı yer günümüzde de belli ve bilinmektedir.³

Senabad'a ulaştığı zaman halkın taşlarından kap yaptıkları bir dağa yaslanarak: **"Allah'ım! Halk bu dağdan yararlandırı ve bu dağdan yonttukları kaplara bırakılan şeylere bereket ver."** buyurdu. Sonra o dağın taşından kendisine kazan getirmelerini ve yemeğini o kazanın dışında başka bir şeyde yemek pişirmemelerini emretti.⁴ İmam az yemek yerdi.¹

1- Biharul'l-Envar, c.49, s.127.

2- Sorh köyü, Şerifabad'ın yaklaşık 3 km. ve Meşhed şehrinin yaklaşık 39 km. uzaklığında bir yerdir Muntahab-i Tevarih, s.544.

3- Biharul'l-Envar, c.49, s.125; Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.135.

4- Meşhed'in meşhur hediyelerinden sayılan kaplar ve diğer eşyalar, bu dağın taşlarından yapılmakta ve günümüzde de bu yapım

Sonra Tûs şehrinde Hamid b. Kahtabe'nin evine inip Harunu er-Reşid'in defnedildiği kubbenin altına girdi;² sonra Harun'un mezarının bir tarafına bir çizgi çizerek şöyle buyurdu:

Burası benim toprağımdır; ben burada defnedileceğim. Yakında Allah Teala burasını Şiilerime ve beni sevenlere ziyaretgâh kılacaktır...³

Sonunda İmam Rıza (a.s) Merv'e ulaştı ve Memun onu başkalarından ayırarak özel bir eve yerleştirip çok saygı gösterdi.⁴

MEMUN'UN ÖNERİSİ

İmam Rıza (a.s) Merv'e geldikten sonra Memun, "Ben hilafetten çekilip bu işi size bırakmak istiyorum; bu konuda sizin görüşünüz nedir?" diye mesaj gönderdi.

İmam (a.s) kabul etmeyince Memun bu defa: "İlk önerimi kabul etmediniz; o halde veliahtlığını kabul etmek zorundasınız." diye haber gönderdi. İmam (a.s) bu öneriyi de kesin bir ifadeyle reddetti. Memun İmam'ı (a.s) yanına çağırarak onunla baş başa konuştu. O sırada Fazl b. Sehl Zu'r-Riyaseteyn de onların yanındaydı. Memun, "Ben hilafet ve Müslümanların işini size bırakmak istiyorum." dedi. İmam kabul etmedi. Memun veliahtlık önerisini yeniledi; fakat İmam (a.s) yine kabul etmekten sakındı.

Memun, "Ömer b. Hattab kendisinden sonra hilafet için altı kişilik bir şura oluşturdu. Onlardan biri sizin dedeniz Ali b. Ebutalib'di. Ömer, onlardan kim muhalefet ederse başını vurmalarını emretti. Şimdi sizin benim bu isteğimi kabul etmekten başka bir seçeneğiniz yoktur; ben bundan başka bir çare göremiyorum." dedi.

Memun bu sözüyle üstü kapalı bir şekilde İmam Rıza'yı (a.s) ölümle tehdit etti.

İmam Rıza (a.s) veliahtlığı kabul etmek zorunda kalınca şöyle buyurdu:

Ben emir ve nehiyde bulunmamak, müftü ve kadı olmamak, birini makamından azletmemek ve birini

sürdürülmektedir. Meşhed halkının geneli İmam'ın (a.s) bu dağ hakkındaki duasından ve onun bereketinden haberdardır.

1- Biharul-Envar, c.49, s.125; Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.135.

2- Günümüzde İmam Rıza'nın (a.s) türbesinin bulunduğu yerdir.

3- Biharul-Envar, c.49, s.125; Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.135-136

4- el-İrşad, Şeyh Mufid, 290.

göreve atamamak, hiçbir şeyi değiştirmemek şartıyla veliahtlığı kabul ediyorum.¹

Böylece Memun İmam'ı (a.s) halkı kendine davet etmesini engellemek için gözaltına aldı; Zorla dahi olsa İmam Rıza'nın (a.s) veliahtlığı kabul etmesini kullanıp Aleviler'i yatıştırdı ve hükümetinin temellerini daha da sağlamlaştırdı.

İmam Rıza Neden Veliahtlığı Kabul Etti?

Reyyan b. Selt şöyle diyor: İmam Rıza'nın (a.s) huzuruna çıkıp şöyle dedim: "Ey Resulullah'ın (s.a.a) oğlu! Bazıları sizin dünyadan kaçınan, dünya nimetlerine meyil göstermeyen biri olduğunuz halde Memun'un veliahtlığını kabul ettiğinizi söylüyorlar!"

Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu:

Bu işin benim hoşlanmadığım ve istemediğim bir iş olduğuna Allah şahittir. Veliahtlığı kabul etmek ile öldürülmek arasında kalınca; kabul etmek zorunda kaldım. Allah'ın peygamberi Yusuf (a.s) Mısır azizinin hazinedarlığını kabul etmek zorunda kalınca onu kabul etti. Ben de veliahtlık makamını zorla kabullenmeye mecbur edildim. Ayrıca bu işe, ancak onun dışında olan biri gibi girdim (öne sürdüğüm şartlarla bu işin dışında kaldım). Bunu Allah'a şikâyet ediyorum ve O'ndan yardım diliyorum.²

Muhammed b. Arafe şöyle diyor: İmam Rıza'ya (a.s), "Ey Resulullah'ın (s.a.a) oğlu! Neden veliahtlığı kabul ettiniz?" diye sordum.

1- el-İrşad, Şeyh Mufid, s.290.

2- İlelu's-Şerayi, s.227 228; Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.138.

İmam buyurdu ki: **"Ben, dedem Ali'nin altı kişilik şuraya katılmak zorunda kaldığı gibi buna mecbur edildim."**¹

İmam'ın hizmetçisi Yasir şöyle diyor: İmam Rıza (a.s) veliahtlığı kabul ettikten sonra ellerini gökyüzüne doğru kaldırıp şöyle dediğini gördüm:

Allah'ım! Sen, bunu istemeyerek ve zorla kabul ettiğimi biliyorsun; o halde kulun ve peygamberin Yusuf'u Mısır azizliğini kabul etmesinden dolayı yargılamadığın gibi bu işten dolayı beni de yargılama.²

İmam Rıza (a.s) kendisinin veliaht olarak tayin edilmesine sevinen özel ashabından birine şöyle buyurdu: **"Sevinme; bu iş olmayacak ve bu şekilde kalmayacaktır."**³

İmam Rıza'nın Olumsuz Tutumu

İmam Rıza (a.s) görünüşte ve sözde veliahtlığı kabul etti ancak hiçbir sorumluk üstlenmedi, hiçbir işe karışmamayı şart koşarak da pratikte bu görevi kabul etmediğini gösteriyordu. Memun İmam'ın (a.s) koştuğu şartları kabul etmesine rağmen bazen bazı işleri İmam'a (a.s) yüklemeye ve onu kendi amaçları doğrultusunda kullanmaya çalışıyordu. Ama İmam (a.s) sert bir şekilde karşı çıkıyor ve hiçbir şekilde onunla işbirliğine yanaşmıyordu.

Muammer b. Hallad şöyle diyor: İmam Rıza (a.s) bana şöyle nakletti:

1- Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.141.

2- Emali, Şeyh Saduk, s.72.

3- el-İrşad, Şeyh Mufid, s.292.

Memun bana: "Güvenilir adamlarından bazılarını tanıtır, bana karşı ayaklanan şehirlerin valiliğini onlara bırakayım." dedi.

Ben ise ona şöyle dedim: "Kabul ettiğin şartlara bağlı kalırsan ben de sözüme bağlı kalırım. Ben bu işi emir ve nehiyde bulunmamak, hiç kimseyi bir işe atayıp azletmemek, senin müşavirin olmamak şartıyla kabul ettim. Vallahi hilafet benim düşünmediğim bir şeydir; zaten benim ölümüm senden önce olacaktır. Medine'de olduğum zaman merkebime binerek gidip geliyordum. Halk ihtiyaçlarını bana sunuyor, ben de yerine getiriyordum. Onlarla ben amca yeğen gibiydik (birbirine bağlı kişiler gibi samimiydik); mektuplarımı şehirlerde kabul edilir, saygı duyulurdu. Sen, bana Allah'ın vermiş olduğu nimetten fazlasını vermiş değilsin. Bana herhangi bir şeyi vermek istesen eğer, o da Allah'ın bana verdiği bir nimettir."

Memun bunun üzerine: "Ben sözüme bağlıyım." dedi.¹

Veliahtlık Merasimi

İmam Rıza (a.s) açıklandığı şekliyle veliahtlığı kabul ettikten sonra, Memun bunu halka bildirip siyasi olarak bundan yararlanmak, riyakârca bir tutumla bu işten dolayı çok sevinçli ve memnun olduğunu göstermek için perşembe günü saray adamlarına bir kutlama meclisi düzenledi. Fazl b. Sehl de dışarı çıkarak halka Memun'un İmam Rıza (a.s) hakkındaki niyetini ve İmam'ın (a.s) veliahtlığını ilan edip

Alevîlerin her zamanki gibi yeşil elbiseler giyip perşembe günü İmam'a (a.s) biat etmeye gelmelerini duyurdu.

Belirtilen günde bütün saray erkânı, ordu kumandanları, kadılar ve diğer kesimler yeşil elbiseler giyerek hazır oldular. Memun gelip yerine oturdu; İmam (a.s) için de özel bir yer ayırmışlardı. İmam (a.s) da yeşil elbise giymiş, başına sarığını sarmış ve kılıç kuşanmış olduğu halde gelip oturdu. Memun, oğlu Abbas'ın İmam'a (a.s) biat eden ilk kişi olmasını emretti. İmam (a.s), elinin tersi yüzüne, iç tarafı ise biat eden kişiye doğru bakacak şekilde elini kaldırdı.

Memun: "Biat için elini aç." dedi.

İmam (a.s): **"Resulullah (s.a.a) böyle biat ederdi."** buyurdu.

Sonra halk, İmam'ın (a.s) eli herkesin elinin üstünde olduğu halde biat etti; bu merasimde para keseleri dağıtıldı; hatipler ve şairler İmam'ın (a.s) fazileti ve Memun'un yaptığı bu iş hakkında konuşma yapıp şiirler okudular.

Daha sonra Memun İmam Rıza'ya (a.s) "Siz de bir hutbe okuyup konuşma yapsaydınız." dedi.

İmam Rıza (a.s), Allah'a hamd ve sena ettikten sonra oradakilere hitaben şöyle buyurdu:

Bizim Resulullah'tan taraf sizin üzerinizde bir hakkımız vardır. Sizin de bizim üzerimizde Resulullah'tan taraf bir hakkınız vardır. Sizler bize karşı olan hakkınızı yerine getirdiğiniz zaman, bizim de sizin hakkınızı yerine getirmemiz ve eda etmemiz gerekir.

İmam Rıza (a.s) bu merasimde bundan dışında bir şey söylemedi.

1- Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.164.

Memun, dirhemlerin İmam Rıza (a.s) adına sikke olarak bastırılmasını emretti.¹

BAYRAM NAMAZI KILDIRMAK

Bir bayram günü Memun İmam'a (a.s) bayram namazında imamlık yapmayı kabul edip, namazı kıldırması için haber gönderdi. İmam (a.s): **"*Seninle aramızdaki anlaşmanın şartlarını biliyorsun; beni namaz kıldırmaktan mazur gör.*"** diye cevap verdi.

Memun: "Bu işten maksadım halkın emin olup sizin faziletinizi bilmeleridir." dedi!

Elçi Memun'la İmam (a.s) arasında bu şekilde birkaç defa gidip geldi. Memun çok ısrar edince İmam Rıza (a.s) şöyle buyurdu:

Ben daha çok beni bu işten muaf görmenizi istiyorum; Anlaşılan kabul etmiyorsunuz. Eğer ben bu işi yapmak zorunda isem, o zaman bayram namazını kıldırmak için evden Resulullah ve Emirü'l-Müminin Ali gibi çıkacağıma bilmiş olasınız."

Memun kabul ederek: "İstediğiniz gibi çıkın." dedi. Sonra ordu kumandanları, saray erkânı ve genel olarak halk tabakasının bayram sabahı İmam'ın (a.s) evinin önünde toplanmalarını emretti.

Bayram sabahı güneş doğmadan cadde ve sokaklar iştiyaklı halkla dolup taşı; hatta kadınlarla çocuklar da gelip İmam Rıza'nın (a.s) evinin önünde dışarı çıkmasını beklediler. Ordu kumandanları da ordularıyla birlikte atlarına binmiş, İmam'ın (a.s) evinin önünde durmuşlardı.

1- el-İrşad, Şeyh Mufid, s.291 292.

Güneş doğmuştu; İmam Rıza (a.s) gusül almış, elbiselerini giymiş ve pamuktan dokunmuş beyaz renkte, bir ucu göğsüne sarkık, diğer ucu ise omuzlarından arkaya atılı başında sardığı sarık, güzel kokular sürünmüş ve elinde اساسı olduğu bir hâlde yanındakilere: **"Benim yaptıklarımı aynen yapın."** diye buyurdu.

Ayak yalın, paçalar yaklaşık dizlere kadar çemrenmiş bir halde birkaç adım yürüdü sonra başını göğe doğru kaldırıp tekbir getirdi; İmam'ın (a.s) beraberindekiler de tekbirlerde İmam'a eşlik ettiler. Bahçe kapısına ulaşınca İmam (a.s) durdu.

Ordu komutanları İmam'ın (a.s) hâlini görünce hemen atlarından indiler, ayakkabılarını çıkardılar ve yalın ayak toprak üzerinde durmaya başladılar.

İmam Rıza (a.s) kapının önünde tekrar tekbir getirince, kalabalık halk kitlesi de ona iştirak ettiler, tekbir getirdiler, öylesine muhteşem ve yüce bir sahne oluştu ki, sanki gök ve yer İmam'la (a.s) birlikte tekbir getiriyordu; bu sahne Merv halkının tamamını heyecana boğdu, herkes ağlıyor ve feryat ediyordu.

Fazl b. Sehl bu durumu görünce hemen gidip Memun'a durumu haber verdi ve "Ey Emir! Rıza bu şekilde namaz kılmaya giderse fitne çıkar; halk ayaklanır; biz canımızın tehlikeye girmesinden endişeleniyoruz; onu geri çevirseniz daha iyi olur." dedi.

Memun, İmam'a (a.s): "Size zahmet verdik; sizin zahmet ve meşakkate düşmenizi istemeyiz asla; geri dönün lütfen; daha önce namaz kıldıran kimse yine halka namaz kıldırın." diye haber gönderdi.

Bunun üzerine İmam (a.s) ayakkabılarını getirmelerini istedi. Sonra ayakkabılarını giyip merkebine binerek eve döndü.¹

Bu hareket üzerine halk, Memun'un kendilerini aldatmak istediğini, İmam'ın (a.s) hakkında yaptığı her şeyin sadece riyadan ibaret olduğunu; onun bu hareketleriyle siyasî manevralar yaptığını ve bunun dışında her hangi bir hedef gütmeyişini anlamış oldular.

1- el-İrşad, Şeyh Mufid, s.213 214; Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.148 149.

TARTIŞMA VE MÜNAZARALAR

Memun'un İmam Rıza'ya (a.s) karşı uyguladığı başka siyasî komploları da vardı. İmam'ın (a.s) toplumdaki yüce makamından rahatsız olan Memun, ilminden yararlanma bahanesiyle İmam'ı rencide edebilmek ve yenilgiye uğratarak halkın gözünden düşürmek için âlimlerin onunla münazara etmelerini ve tartışma yapmalarını istiyordu. Bunun için gerekli ortamını oluşturup İmam ile kendisinin güvendiği bilginleri karşı karşıya getiriyordu.

Bütün çabası İmam'ı yenilgiye uğratarak küçük düşürmekti. Aklınca toplumun İmam'a karşı sevgisini azaltacak, İmam'ı halkın gözünde düşürecek ve önemsiz biri olduğunu yansıtmış olacaktı.

Fakat Memun'un bu hilesi de tutmadı. İmam'ın daha da bir yücelmesine Memun'un da alçalıp daha da bir mahcup olması dışında hiçbir işe yaramadı. Her ilmî toplantıda İmam'ın (a.s) ilahî ilim güneşi daha çok parlıyordu, her defasında Memun gibi hilekâr, düzenbaz yarasaları kıskançlık ateşi yakıp kavuruyor ve gözlerini kör ediyordu.

Yaklaşık bin yıl önce yaşamış büyük Şia fakih ve muhaddisi Şeyh Saduk şöyle diyor:

Memun çeşitli sapık gruplardan olan kelmacıları davet ediyor, İmam'a (a.s) duyduğu kin ve kıskançlıktan dolayı onların İmam'a (a.s) üstün gelmesini ve galebe çalmasını diliyordu. Fakat İmam (a.s) her kimle münazara yapsa, karşısında ki kişi

onun (a.s) fazilet ve üstünlüğünü itiraf edip İmam'ın (a.s) istidlali (delilleri) karşısında teslim oluyordu.¹

Nevfelî şöyle diyor: Memun, Fazl b. Sehl'e Patrik, Hahambaşı, Sabiin'in ileri gelenleri, Hürbüzekber, Zerdüştler, Nestas-i Rumî ve kelmacıları² bir araya toplamasını emretti, Fazl da onları topladı.

Memun, İmama (a.s) hizmetçisi Yasir vasıtasıyla haber gönderdi; eğer isterse bu inançların ileri gelenleriyle konuşup tartışabilir diye bildirdi. İmam (a.s) da: "**Yarın geleceğim.**" buyurdu. Yasir dönünce İmam (a.s) bana: "**Ey Nevfelî! Sen Irak'lısın; Iraklılar da zeki olurlar; Memun'un müşrikleri ve değişik inanç sahiplerini çağırıp toplamasından ne anlıyorsun?**" diye sordu.

Ben: "Sana feda olayım, sizi imtihan edip bilgi seviyenizi öğrenmek istiyor." dedim.

İmam (a.s): "**Onların benim delilimi çürütmelerinden korkuyor musun?**" buyurdu.

Ben: "Hayır vallahi; kesinlikle böyle bir endişem yok; ben Allah'ın sizi onlara galip kılacağını umuyorum." dedim.

İmam (a.s): "**Ey Nevfelî! Memun'un bu hareketinden ne zaman pişman olacağını öğrenmek istiyor musun?**" buyurdu.

Ben: "Evet" diye arzettim.

Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu:

1- Biharu'l-Envar, c.49, s.175 176.

2- Caslik, Hristiyan papazların reisi, patrik; Resul Calut, Yahudi bilginlerinin reisi, Hahambaşı; Saibiin, meleğe tapanlar veya yıldızperestler ya da nübüvvet ve herhangi bir şeriata inanmayanlar, Horboz, "Horbod"un Arapça'sı olup ateşperestlerin tapınağının hizmetçisi ve kadılarına denir, Nestan, Romalı tabip, mütekellim ise akait ilminde uzaman olan kişilere denir.

Ben Tevrat'a inananlara Tevrat'la, İncil'e inananlara İncil'le, Zebur'a inananlara Zebur'la, Saibiin'e kendilerinin konuştuğu İbranice ile, diğerlerine de kendi delil ve dilleriyle cevap verdiğim zaman, herkese galip gelip delillerini çürütmem sonucu kendi inanç ve sözlerinden vazgeçip bana yöneldikleri zaman, Memun oturduğu makamın onun hakkı olmadığını anlayacak ve işte o zaman pişman olacaktır.

İmam (a.s) daha sonra: **"La havle ve la kuvvete illa billahil aliyl azim/Ulu ve Yüce Allah'tan başka güç ve kudret sahibi yoktur."** dedi.

Ertesi gün sabahleyin İmam (a.s) onların meclisine gitti. Yahudi âlimi Hahambaşı dedi ki: "Biz senden Tevrat, İncil, Davud'un Zebur'u, İbrahim ve Musa'nın Suhuf'u dışında verdiğin hiçbir cevabı kabul etmeyeceğiz."¹

İmam Rıza (a.s) onun bu şartını kabul etti ve Hz. Muhammed'in peygamberliğini ispatlamak için onlara Tevrat, İncil ve Zebur'dan ayrıntılı deliller getirdi; onlar da İmam'ı onayladılar. Sonra İmam diğerleriyle tartıştı; herkes sustuktan sonra da şöyle buyurdu:

Ey topluluk! Sizin aranızda muhalif ve sorusu olan varsa korkmadan ve çekinmeden sorsun.

Bunun üzerine kelim ilminde ve tartışmada eşsiz bir kişi olan İmran es-Sabii şöyle dedi:

Ey bilgin kişi! Eğer kendin sormamızı istemeseydin sormazdım; ben Kûfe, Basra, Şam ve

1- Hahambaşı Yahudi olup İncil'e inanmadığı halde onun hakkında bilgi sahibiydi; onun için bu yolla da İmam'ı (a.s) Hristiyanların karşısında imtihan etmek istiyordu; bu nedenle İmam'ın İncil'le de cevap vermesini istedi.

Cezire'ye gidip oradaki mütekellimlerle tartıştım; fakat bana Allah'ın birliğini ispatlayacak birini bulamadım

İmam Rıza (a.s) Allah'ın birliğini ispatlamak için ayrıntılı bir delil getirince,¹ İmran ikna oldu ve dedi ki:

Efendim! Anladım ve gerçekten Allah'ın böyle olduğuna, Muhammed'in Allah'ın kulu olduğuna ve onu insanları hidayet etmek için hak dinle gönderdiğine tanıklık ediyorum.

Sonra kıbleye doğru dönerek secde edip Müslüman oldu.

Mütekellimler İmran es-Sabii'nin sözlerini duyunca artık bir şey sormadılar. Günün son vakitlerinde Memun kalkarak İmam'la (a.s) birlikte eve gitti ve halk da dağıldı.²

1- İmam Rıza'nın (a.s) o mecliste sunduğu ayrıntılı ve derin delil Tevhid-i Saduk kitabında zikredilmiştir.

2- Tevhid-i Saduk, s.427-429 ve İsbatu'l-Hidaye, c.6, s.45-49.

İMAM RIZA'NIN (A.S) ŞEHADETİ

Memun hedeflerine ulaşmak için hiçbir şeyden geri kalmadı; ama İmam'ın azamet, yücelik ve halkın ona karşı olan ilgisinde en ufak bir azalma olmadı. Aksine bu alaka günden güne daha da arttı. İmam'ın (a.s) toplumsal kişiliğini lekelemek için o kadar çaba sarf etmesine rağmen şahsiyet ve saygınlığının daha da yüceldiğini anlayınca, sonunda İmam'ı (a.s) öldürmeye karar verdi.

Her geçen gün İmam'ın (a.s) hak üzere olduğu, Memun'un ise hilebazlığı açığa çıkıyordu. Diğer yandan Abbasiler ve taraftarları Memun'un veliahtlığı İmam Rıza'ya (a.s) bırakmasından rahatsızdılar. Hatta durum öyle bir hadde vardı ki, sırf muhalefet etmek için Bağdat'ta İbrahim b. Abbas'a biat etmişlerdi. Birkaç yönden Memun'un hükümeti tehlikeye düşmüştü. Bunun için Memun hem İmam'dan (a.s) kurtulmak hem de Abbasiler ve taraftarlarının rızasını kazanmak maksadı ile gizlice İmam'ı (a.s) zehirleyip ortadan kaldırdı.

İmam'ın şahadetinden sonra Memun Abbasilere şöyle yazdı:

Siz veliahtlık makamını neden Ali b. Musa Rıza'ya bıraktın diye beni eleştiriyordunuz; haberiniz olsun ki o öldü; o halde bana itaat edin.¹

1- Tarih-i Taberî, c.11, s.1030; el-Bidayet-u ve'n-Nihaye, c.10, s.149; Hayat-u İmami'r-Rıza, s.349'dan naklen.

Memun, İmam Rıza'nın taraftar ve izleyicilerinin onun şahadetinden haberdar olmalarını engellemeye, hile ve riyakârlıkla cinayetini gizlemeye ve İmam'ın (a.s) kendi eceliyle öldüğünü söylemeye çalıştı. Ancak gerçeği gizleyemedi; zira İmam'ın (a.s) özel ashap ve yakınları işin içyüzünü öğrenmişlerdi.

İmam Rıza'nın (a.s) yakın ashabından olan Eba Selt el-Herevî, İmam'la (a.s) Memun arasında geçenleri ve İmam'ın (a.s) şahadetini açıklamıştır.

Ahmed b. Ali el-Ensarî şöyle diyor: Eba Selt'ten, "Memun görünüşte İmam'a saygı gösterip onu kendisine veliaht tayin etmesine rağmen nasıl onu öldürmeye kalkışabilir?" diye sordum.

Eba Selt şöyle cevap verdi:

Memun İmam Rıza'nın (a.s) azamet ve yüceliğini görünce ona saygı ve sevgi gösterdi; İmam'ın (a.s) dünyaperest olduğunu halka göstermek ve gözden düşürmek için kendine veliaht tayin etti. Bunlarla İmam'ın (a.s) takva ve dünyadan sakınma tavrına bir zarar gelmediğini, halkın onda maneviyattan başka bir şey görmediğini, bu nedenle halk arasında makam ve faziletinin günden güne arttığını gördü. Bu defa da ilmi müzakerelerde birinin İmam'a (a.s) galip gelmesi, böylece İmam'ın (a.s) bilginler karşısında ilmi olarak yenik düşmesi ve nihai olarak ta ilmi açıdan eksikliğini halka duyurulması için çeşitli şehirlerden bazı mütekellimleri bir araya topladı. Ancak Yahudi, Hristiyan, Ateşperest, Sabii, Berehmenler, Mülhit ve Dehriiler ve yine Müslüman fırkalardan kim İmam'la (a.s) konuştuysa İmam ona üstünlük sağladı ve delilinin üstünlüğünü itiraf ettirdi. Böyle olunca halk: 'Vallahi' dediler, 'İmam, hilafete Memun'dan daha

layıktır.' Memun'un casusları bu haberleri ona bildiriyor ve o da bu haberi duyunca öfkeleniyordu. Kıskançlık ateşi körükleniyordu. Yine İmam (a.s), Memun karşısında hakkı söylemekten çekinmiyordu. Birçok kere Memun'un hoşlanmadığı şeyleri dile getirmişti. Bu da Memun'un İmam'a (a.s) karşı kin ve öfkesinin artmasına neden olmuştu. Memun İmam'a (a.s) karşı çeşitli hile ve desiselerle her hangi bir sonuç alamayacağını anlayınca İmam Rıza'yı (a.s) gizlice zehirlemeye karar verdi.¹

İmam Rıza (a.s) ile birlikte olan ve cenaze törenine katılan Eba Selt şöyle diyor: "Merv'den Bağdat'a dönerken, Tus'ta Memun İmam'ı (a.s) zehirli üzümle zehirleyip öldürdü."²

İmam Rıza'nın (a.s) tertemiz cenazesi daha önce Harun'un defnedildiği kubbenin altında, Harun'un mezarının önüne defnedildi. İmam Rıza (a.s) hicrî 203 yılında Safer ayının sonunda, elli beş yaşında şahadet makamına ulaştı. Allah'ın, peygamberlerin, temiz ve salih kulların selamı onun kutlu ruhuna olsun.

Tarihin sessiz kalması ve tahrif edilmesi, Memun gibi bazı zalimlerin cinayetlerinin boyutlarının gelecek nesil için doğru-dürüst bir şekilde aşikâr olmamasına neden oldu. Memun rezillik ve hilekârlıkla sonunda İmam'ı (a.s) zehirleyerek öldürmekle kalmadı, ona bağlı olan kişiler, büyük Aleviler ve İmam'a (a.s) sadık kalan Şiilerden birçoğunu da ya ortadan kaldırdı ya da çeşitli şehirlere, dağlara ve çöllere sürdü. Onlara karşı izlenilen kötü davranış ve baskılar, o saygın kimselerin her birinin bir

kenara kaçıp gizlenmesine ve adsız-sansız köşe bucak saklanmasına sebep oldu. Sonunda bazıları şahadet şerbetini içti, bazıları da kimliği bilinmeden yaşayıp göçüp gittiler. Onlardan birçoğunun hayatı hakkında bazı Şiiler tarafından yazılıp korunanlar dışında herhangi bir bilgi mevcut değildir.

1- Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.241.

2- Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.245.

İMAM RIZA'DAN VECİZ SÖZLER

Burada bereketlenmek, İmam Rıza'nın (a.s) ilminden yararlanmak için onun bazı buyruklarını zikrediyoruz:

- 1- Kişi dilinin altında saklıdır; söz söylediğinde açığa çıkar.¹
- 2- Bir işi yapmadan önce onun hakkında iyice düşünmek, seni pişmanlık duymaktan korur.²
- 3- Kötü insanlarla oturup kalkmak iyi kişilere karşı kötü zanda bulunmaya neden olur.³
- 4- Allah kullarına karşı düşmanlık etmek, ahiret için ne de kötü bir azıktır.⁴
- 5- Kendi makam ve yerini bilen bir kişi helak olmaz.⁵
- 6- Hediye kalplerden kinleri giderir.⁶
- 7- Kıyamet günü bana en yakın olanınız ahlakı en güzel olanınız ve ailesine karşı iyi davrananınızdır.⁷
- 8- Müslüman'a ihanet eden bizden değildir.⁸

1- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.291-294.
 2- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.291-294.
 3- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.291-294.
 4- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.291-294.
 5- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.294-305.
 6- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.294-305.
 7- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.285-290.
 8- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.285-290.

9- Mümin öfkelendiği zaman, öfkesi onu haktan uzaklaştırmaz.¹

10- Allah Teala kilu kale (söylentiye), malı har vurup harman savurmaya ve (yersiz) çok soru sormaya öfke duyar.²

11- Halka sevgi göstermek aklın yarısıdır.³

12- İşlerin en zoru üçtür: a- kendi aleyhine tamamlansa da hakkı söylemek, b- her durumda Allah'ı anmak, c- maldan mümin kardeşiyle eşit yararlanmak.⁴

13- Cömert kişi, başkalarının kendisinin hazırladığı yemekten yemeleri için onların kendisi için hazırladığı yemekten yer.⁵

14- Kur'an Allah'ın buyruğudur; onu bırakmayın ve hidayeti ondan başkasında aramayın; aksi durumda saparsınız.⁶

1- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.285-290.
 2- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.285-290.
 3- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.285-290.
 4- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.285-290.
 5- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.294-305.
 6- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.294-305.

İMAM RIZA'NIN BAZI SORULARA CEVABI

1- Allah nasıl ve nerededir?

Böyle düşünmek kökten yanlıştır. Zira mekân Allah'ın yarattığı bir şeydir; O'nun için mekân söz konusu olmaz; niceliği O yaratmıştır, kendisi nicelikten -ve terkipten- münezzehtir. O halde Allah Teala nicelik ve mekânla tanınmaz, duyu organlarıyla hissedilmez; hiçbir şeyle mukayese edilip hiçbir şeye benzetilmez.

2- Allah Teala ne zaman meydana gelmiştir?

Ne zaman yoktu ki, meydana geldiği zamanı söyleyeyim.

3- Evrenin hadis olduğuna (sonradan yaratıldığına) deliliniz nedir?

Sen yoktun; sonra meydana geldin; senin, kendini yaratmadığını ve senin gibi birisinin de seni yaratmadığını biliyorsun.

4- Allah'ı bize tavsif eder misiniz?

Allah'ı kıyasla tavsif eden sürekli yanılgı ve sapıklık içerisinde. Onun söylediği söz de çirkindir; ben Allah'ı zihnimde O'ndan bir suret ve şekil tasarlamadan kendisini tanıtp tavsif ettiği gibi tavsif ediyorum. Allah hislerle idrak edilmez. O insanlarla mukayese edilmez. Benzetilmeden tanınır. Makamının yüceliğine rağmen herkese yakındır; O'na eş, benzer koşulmaz; kendi yaratıklarına benzetilmez,

Yargısında kimseye zulmetmez... Ayet ve nişanelerle tanınır.¹

5- Yeryüzü imam ve hüccetsiz kalır mı?

"Yeryüzü bir an göz açıp kapatıncaya kadar dahi imam ve hüccetsiz kalsa yer tüm ehlini yutar."

6- Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhuru hakkında bir açıklama yapar mısınız?

Zuhuru beklemenin zuhurun bir parçası olduğunu bilmez misiniz?

Adam: "Bilmiyorum; bana öğretin." demesi üzerine: **"Evet, zuhuru beklemek zuhurun bir parçasıdır?"** buyurdu.²

7- İman ve İslâm nedir?

Hz. Bâkır'ı'l-Ulum buyurmuştur ki: İman İslâm'dan yüksek bir derecedir; takva ise imandan üstün bir derecedir; yakın de takvadan üstte bir mertebedir; halk arasında yakinden daha az bir şey taksim edilmemiştir.³

8- Yakın nedir?

Allah Teala'ya tevekkül etmek, O'nun irade ve isteği karşısında teslim olmak, O'nun kazasına razı olmak, işlerini Allah'a bırakmak (ve O'ndan maslahat dilemek).⁴

9- Amelleri yok eden kendini beğenmişlik nedir?

Kendini beğenmenin dereceleri vardır; ondan bazıları şöyledir: Çirkin bir iş insanın gözüne güzel ve çekici görününce onu iyi sanır, ondan memnun olur;

1- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.10-47.

2- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.277.

3- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.258.

4- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.258.

iyi bir iş yaptığını sanır. Ve yine kul Rabbine iman eder ve sonra bu işinden dolayı Allah'a minnet eder; oysa minnet etmek Allah'ın hakkıdır.¹

10- Hz. İbrahim'in (a.s) kalbinde şüphe olduğu için mi, "Kalbim mutmain olsun diye." arz etti?

Hayır; İbrahim'in yakini vardı; fakat yakininin artmasını diliyordu.²

11- Halk Emirü'l-Müminin Ali'nin (a.s) faziletini, Resulullah'ın (s.a.a) yanındaki makam ve mevkisini bildikleri hâlde neden ondan uzaklaşıp başkalarına yöneldiler?

Çünkü Emirü'l-Müminin Ali, Allah ve Resülü ile savaş halinde olanları; onların babalarını, kardeşlerini, amcalarını, dayılarını ve yakınlarından birçoklarını öldürmüştü. Bu da onların Ali'ye karşı kin besleyip düşmanlık gütmelerine neden olmuştu; bu nedenle Ali'nin onların önder ve velisi olmasını istemiyorlardı. Ancak başkaları Resulullah'ın yanında ve düşmanla cihat konusunda Emirü'l-Müminin Ali'nin makam ve mevkiine sahip olmadıklarından, onlara karşı bu his ve düşmanlıkları yoktu; işte halkın Emirü'l-Müminin Ali'den uzaklaşıp başkalarına yönelmelerinin nedeni budur.³

1- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.285.

2- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.315.

3- Müsned-i İmam Rıza, c.1, s.81.